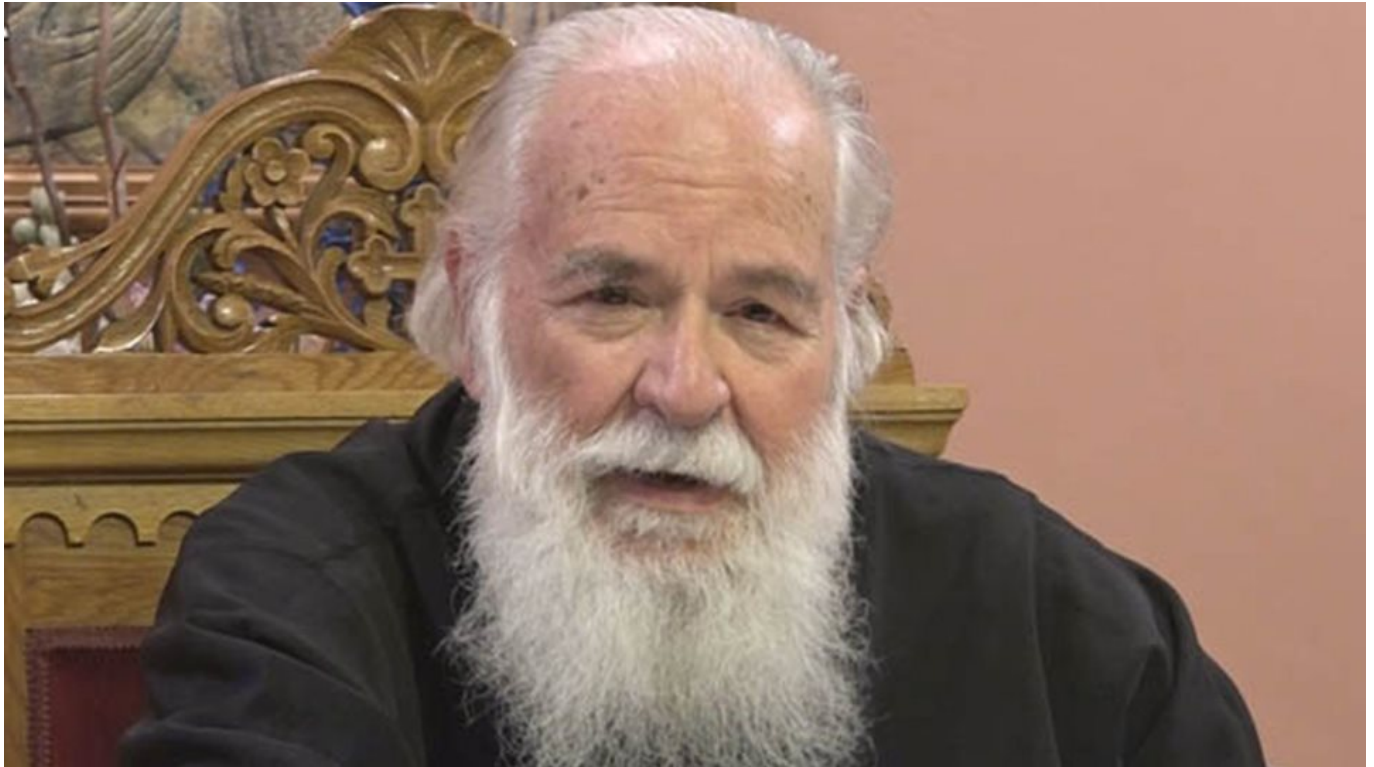

Ο π. Γεώργιος Μεταλληνός για τον Ιωάννη Καποδίστρια

/ [Ιστορία - Εθνικά Θέματα](#)

Του π. Γεωργίου Μεταλληνού - (Ο πολιτικός - μάρτυρας της Όρθοδοξίας και του Έλληνισμού) - Έδημοσιεύθη στο ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2008

Τὸ πρόσωπο καὶ ἡ πολιτικὴ πράξη τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια (1766-1831) ἔχουν δεχθεῖ πολλὰς ἐρμηνεῖες. Σημασία ὅμως ἔχει, ὅτι κάθε ιδεολογικὸς χῶρος ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν ταυτίσει μαζί του. Ἄλλ' αὐτὸ ἐπιβεβαιώνει τὴν μεγαλοσύνη του. Αὐτὸ ὅμως ποὺ φανερώνει μία σφαιρικὴ προσέγγιση τοῦ εἶναι, ὅτι ὅλη ἡ δράση του ἀπέρρεε ἀπὸ τὴν βιωματικὴ σχέση του μὲ τὴν παράδοση τοῦ Γένους του. Ἔτσι, μπορεῖ μὲν νὰ ὀνομασθεῖ «εὐρωπαϊστής», διότι εὐεργέτησε τὴν Εὐρώπῃ ποικιλοτρόπως, ἡ εὐρωπαϊκὴ ὅμως πολιτικὴ του καὶ οἱ συναφεῖς μὲ αὐτὴν στόχοι του, ἀποδεικνύουν, ὅτι ἐκεῖνος δὲν ἀπέβλεπε στὴν Εὐρώπῃ τοῦ Καρλομάγνου ἢ τοῦ Ναπολέοντος, τοῦ Μέττερνιχ, τῆς κληρονομικῆς-φεουδαρχικῆς (ράτσιστικῆς) ὀλιγαρχίας, ἀλλὰ σὲ μίαν Εὐρώπῃ, ποὺ προσδιοριζόταν ἀπὸ τὸ ἑλληνορθόδοξο φρόνημά του. Ἡ εὐρωπαϊκὴ δράση τοῦ ἀναπτυσσόταν παράλληλα μὲ τὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ του*.

Αὐτὸ ὅμως σημαίνει, ὅτι ἦταν ἐνιαία καὶ ἀδιάτμητη προσωπικότητα, μία δὲ ἀπλὴ σύγκριση μὲ τὴ συνέχεια τοῦ πολιτικοῦ μας βίου πείθει, ὅτι ὁ Καποδίστριας ὑπῆρξε ὁ ΜΟΝΟΣ πολιτικός μας ἡγέτης βαπτισμένος ὁλόκληρος στὴν πατερικὴ Ὁρθοδοξία, ποὺ ὑπῆρξε ἄλλωστε καὶ ἡ παράδοση τῆς ἀρχαίας Ἑνωμένης Εὐρώπης μέχρι τὸ σχίσμα (1054).

Αὐτὴ τὴν προσέγγιση τοῦ Μεγάλου αὐτοῦ Ἄνδρὸς θὰ ἐπιχειρήσουμε στὴ συνέχεια, μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς Ἑλληνοορθοδοξίας (Ῥωμηοσύνης).

1. Στις 2 Ἀπριλίου 1827 ἡ Γ΄ Ἐθνικὴ Συνέλευση τῶν Ἑλλήνων ψήφισε τὸν Καποδίστρια πρῶτο Κυβερνήτη τῆς ἐλευθέρας μικρᾶς Ἑλλάδος. Καὶ ἐκεῖνος, ἔχοντας συνείδηση, ὡς διπλωμάτης καριέρας, τῆς περιπέτειας, στὴν ὁποία ἐκούσια στρατευόταν, ἔγραφε στὸν πιστὸ φίλο του Ἐϋνάρδο: «Εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ ἄρω τὸν οὐρανόθεν ἐπικαταβαίνοντά μου σταυρόν»¹. Μὲ προφητικὴ ἐνόραση διέβλεπε, ὅτι ἡ ἀνάληψη τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦταν παρὰ μαρτυρικὴ πορεία καὶ θυσία. Δὲν μπορούσε ὅμως νὰ ἀρνηθεῖ τὴν πρόσκληση τῆς Πατρίδος. Τὴν συγκατάνευσή του ἔβλεπε ὡς «ὀφειλὴν εἰς ἱερὰν ὑπόθεσιν» της². Τὸ μέγεθος ὅμως τῆς θυσίας τοῦ ἦταν εἰς θέση νὰ ἐκτιμήσουν οἱ ἄλλοι. Ἔτσι, ὁ αὐστριακὸς διπλωμάτης καὶ ἱστορικὸς Πρόκες Ὅστεν σημειώνει στὴν ἱστορία του, ὅτι, ὅπως ἦταν τότε ἡ Ἑλλάδα, πιθανώτερο ἦταν νὰ στηρίξει ὁ Καποδίστριας τὴν Ἑλλάδα, παρὰ ἡ Ἑλλάδα τὸν Καποδίστρια³. Καὶ πράγματι, ὁ Καποδίστριας ἀποτελεῖ μοναδικὴ περίπτωση, ἴσως ὄχι μόνο στὴν Ἑλληνικὴ ἱστορία, πολιτικοῦ, ποὺ ἀρνήθηκε κάθε «χρηματικὴν χορηγίαν», διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνει τὸ δημόσιο Ταμεῖο⁴. Δὲν ζήτησε, οὔτε πῆρε τίποτε ἀπὸ τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ ἔδωσε τὰ πάντα στὴν Πατρίδα.

Τὸ Ἔθνος προσέβλεπε μὲ ἐμπιστοσύνη στὸν μεγάλο αὐτὸν Ἕλληνα πολιτικό, γνωστὸ ἤδη στὴν Εὐρώπη καὶ τὸν κόσμον, καὶ στήριξε σ' αὐτὸν τὶς ἐλπίδες του. Ὑπακούοντας στὸ κέλευσμα τοῦ ἄλλου μάρτυρα τῆς ἐλευθερίας μας Ῥήγα Βελεστινλή: «καὶ τῆς Πατρίδος ἕνας νὰ γένῃ ἀρχηγός», δὲν στράφηκε σὲ κανένα ξένο, οὔτε καν ζήτησε εὐρωπαϊὸ βασιλέα, ἀλλὰ ἐφάρμοσε τὸ γραφικό: «Ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα, οὐ δυνήσῃ καταστήσαι ἐπὶ σεαυτὸν ἄνθρωπον ἀλλότριον, τί οὐκ ἀδελφός σου ἔστιν» (Δευτ. 17, 15). Ὡς ἐκλεκτός του Ἔθνους ἦλθε νὰ κυβερνήσει ὁ Καποδίστριας, διὰ νὰ μεταβάλει τὸ χάος, ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν Ἑλλάδα, σὲ τάξη, δημιουργώντας ἀπὸ αὐτὸ κράτος σύγχρονο καὶ βιώσιμο. Κατανοώντας δὲ τὴν ἐκλογή του, ὡς τοῦ «ἐνὸς ἀνδρὸς ἀρχήν», θέλησε μὲν νὰ συγκεντρώσει στὰ χέρια του ὅλες τὶς ἐξουσίες, ἀλλὰ, κατὰ τὴ δική μας τουλάχιστον ἐκτίμηση, ὄχι λόγω τῶν ἀπολυταρχικῶν φρονημάτων του, διότι ἦταν φύση δημοκρατικὴ καὶ λαϊκὴ, ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πραγματοποιήσει τοὺς στόχους του, ποὺ ἦταν ἡ σύγκραση τῶν συγχρόνων

εὐρωπαϊκῶν πολιτειολογικῶν δεδομένων μὲ τὴν παράδοση τοῦ Γένους, τὴν ἑλληνορθοδοξία. Ὁ Καποδίστριας ἤθελε σύγχρονο κρατικὸ μηχανισμό, ἀλλὰ μέσα στὸ σκεῦος τῆς ῥωμαϊκῆς παραδόσεως. Ἔτσι δὲν ἄργησε νὰ ἔλθει σὲ σύγκρουση μὲ τὶς δυνάμεις ἐκεῖνες, ἐγχώριες καὶ ξένες, ποὺ ἐπεδίωκαν τὸν ἐξευρωπαϊσμό τῆς μικρῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀποσύνδεσὶς τῆς, δηλαδή, ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς ὑπόλοιπης Ῥωμηοσύνης, ποὺ ἐκφραζόταν μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὡς Ἐθναρχία, καὶ τὴν πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ σύνδεσὶς τῆς μὲ τὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη, γιὰ νὰ δεθεῖ τελικὰ στὸ ἄρμα τῆς δυτικῆς διπλωματίας.

2. Ὁ Καποδίστριας, ὡς πολιτικὸς σπουδασμένος στὴ Δύση (Παντοβα), ἀσκημένος στὰ δυτικὰ ἀνακτοβούλια, καὶ συνεπῶς εὐρωπαῖος, ἔγινε δεκτὸς ἀρχικὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες δυνάμεις, μολονότι συγκρατημένα ἀπὸ μερικές, ὅπως ἡ Ἀγγλία. Παρακολουθοῦσαν ὅμως τὴν ἐκδίπλωση τοῦ προγράμματός του γιὰ νὰ διαπιστώσουν τοὺς ἀδηλοὺς στόχους του. Ὅταν, ἔτσι, διαπιστώθηκε ἡ ῥωμαϊκὴ - ἑλληνορθόδοξη δηλαδή- γραμμὴ πλεύσεώς του, ἐπιστρατεύθηκαν ὅλα τὰ διατιθέμενα ἀπὸ τὴ διπλωματία μέσα γιὰ τὴν ἐξόντωσή του. Ἡ Ἀγγλία, κυρίως, ὀργάνωσε μυστικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον του, χρησιμοποιώντας τὰ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ὄργανά της. Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Foreign Office καὶ τοῦ Colonial Office (στὸ Kew Gardens τοῦ Λονδίνου) προσφέρουν πληθώρα στοιχείων, ποὺ ἀποκαλύπτουν τὴν κίνηση τῶν νημάτων τῆς ἀντικαποδιστριακῆς δημαγωγίας ἀπὸ τὰ ἀγγλοκρατούμενα Ἑπτάνησα⁵.

Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, τόσο ἐνοχλητικὸς γινόταν ὁ Καποδίστριας γιὰ τὴν φράγκικη καὶ μόνιμα ἀντιστρατευόμενη τὴν Ὀρθοδοξία Εὐρώπη. Θρεμμένος μὲ τὶς ἑλληνορθόδοξες παραδόσεις τῆς ἡπειρώτισσας μητέρας του (Ἀδαμαντίας), ἦταν δεμένος μὲ τὴν Ὀρθοδοξία καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα, βλέποντάς το ὡς κιβωτὸ σύνολης τῆς ζωῆς καί, συνεπῶς, ὡς «περιέχον» καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ Ἔθνους/Γένους. Τὸ γεγονὸς μάλιστα, ὅτι δύο ἀπὸ τὶς ἀδελφές του ἔγιναν ὀρθόδοξες μοναχές, τί ἄλλο φανερώνει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικότητα τῆς οἰκογενείας του; Ἔτσι, καὶ ἂν ἀκόμη κατὰ τὴν παραμονή του στὴν Εὐρώπη, ὡς εὐφυῆς καὶ ἱκανὸς διπλωμάτης, κατόρθωνε νὰ συγκαλύπτει τὸ ἀληθινὸ φρόνημά του, ὅταν ἀνέλαβε τὰ ἡνία τῆς ἀνοργάνωτης ἐλληνικῆς πολιτείας, δὲν εἶχε λόγο νὰ ἀποκρύψει τοὺς ἀληθινοὺς στόχους του. Ἦδη ἡ πρώτη προκήρυξή του πρὸς τὸν ἐλληνικὸ λαὸ ἀρχίζει μὲ τὴ φράση: «Ἐὰν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν».

Ἦταν γνωστὴ, ἄλλωστε, ἡ ἀντίθεση τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάσταση (1789) καὶ κυρίως τὶς ἀντιθρησκευτικὲς ἀρχές της. Καὶ αὐτὸ δὲν φαίνεται νὰ τὸ λαμβάνουν σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιμένουν, ὅτι ὑπῆρξε «τέκτων κανονικὸς»⁶, χωρὶς βέβαια ἐπάρκεια στοιχείων, λησμονώντας, ὅτι ὡς διπλωμάτης ὁ Καποδίστριας συνανατρεφόταν τοὺς πάντας, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε ποτὲ

νὰ ἀνήκει ὁλόκληρος στὴν Ὁρθοδοξία, ἡ ὁποία διεκδικεῖ «μοναδικότητα» καὶ «ἀποκλειστικότητα» στὴ συνείδηση καὶ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως ἐπίσης δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἀρνητικὴ στάση τοῦ ἀπέναντι στὴ Μασονία καὶ κάθε μυστικὴ ὁργάνωση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας του⁷. Ὁ Καποδίστριας ἔβλεπε ζυμωμένη τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Ἑθνους μὲ τὴν Ὁρθοδοξία, τὴν ζωτικὴ πνοὴ καὶ ἀναστάσιμη δύναμή του: «Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία (ὡς Ὁρθοδοξία), ἔλεγγε, ἐσυντήρησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ γλώσσαν καὶ πατρίδα καὶ ἀρχαίας ἐνδόξους ἀναμνήσεις καὶ ἐξαναχάρισεν εἰς αὐτοὺς τὴν πολιτικὴν ὑπαρξιν, τῆς ὁποίας εἶναι στύλος καὶ ἐδραίωμα»⁸.

3. Τὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα τοῦ ὑπαγόρευσε καὶ σύνολη τὴν πολιτικὴ του. Καὶ αὐτὸ φαίνεται κατ' ἐξοχὴν στὴν ἐκπαιδευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ του. Ἀκολουθώντας τὴν παράδοση τοῦ ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, θεωροῦσε καὶ αὐτὸς τὴν παιδεία ἀχώριστη ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ καὶ ἀπέκρουε τὴν μονομερῆ ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος χωρὶς τὴν χριστιανικὴ διάπλαση τῆς καρδίας. «Τὰ ἄθεα γράμματα» ἦταν καὶ γιὰ τὸν Καποδίστρια, ὅπως καὶ γιὰ τοὺς λαϊκοὺς διδάχους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, Φλαμιᾶτο καὶ Παπουλάκο, ἀναίρεση τῆς ἐλληνορθόδοξου παραδόσεως καί, συνεπῶς, δὲν εἶχαν θέση στὴν ζωὴ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Μία ἀπὸ τὶς βασικότερες ἐναντίον του κατηγορίες, ποὺ διετύπωναν οἱ προτεστάντες Μισσιονάριοι, οἱ ὁποῖοι ἐπέπεσαν στὴν Ἑλλάδα ἀμέσως μετὰ τὴν Ἐπανάσταση γιὰ τὴν ἐκφράγκευσή της, ἦταν ὅτι τὰ σχολεῖα τοῦ Καποδίστρια εἶχαν μοναστηριακὴ ὁργάνωση καὶ συνεδύαζαν καθημερινὰ παιδεία καὶ λατρεία, προσφέροντας ὡς ἀναγνώσματα στὴν τράπεζα Βίους Ἁγίων!

Τὴν μόνιμη δυσπιστία ἀπέναντί του ὅλων τῶν δυτικῶν, ποὺ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐργάζονταν γιὰ τὴν ἀποορθοδοξοποίηση καὶ ἐκφράγκευση τῶν Ἑλλήνων, δείχνει ἓνα γράμμα τοῦ Korck (ἐπὶ Βαυαρῶν θὰ ἀναλάβει τὴν διεύθυνση τοῦ ἐλληνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος) στοὺς δυτικούς προϋσταμένους του: «Ὁ Καποδίστριας ἔδωσε μὲν στὸν Anderson τὴν ἄδεια νὰ ιδρύσει σχολεῖα, κάτι ποὺ ἦταν γιὰ -ὅλους μία εὐνοϊκὴ ἀπόδειξη τῶν φιλελευθέρων φρονημάτων του. Ἀλλὰ κατὰ τὴν συζήτησιν μᾶς φάνηκε νὰ κατέχεται ἀπὸ ἀνησυχία, ὥστε νὰ περιορίσει τὴν ἄδεια ποὺ παραχωροῦσε, μὲ τὸ νὰ ἐπιμένει ἔντονα στὸ νὰ μὴ ἐπιτραπεῖ νὰ διδάσκεται τίποτε σ' αὐτὰ τὰ σχολεῖα χωρὶς νὰ ἔχει λάβει προηγουμένως γνώση ἢ Κυβέρνηση»⁹. Ὁ ἴδιος ὁ Korck μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ὁ Καποδίστριας προέβαλλε συχνὰ ἀντιρρήσεις στὴν κυκλοφορία προτεσταντικῶν φυλλαδίων, ποὺ προσέβαλλαν τὴ θρησκευτικὴ παράδοση τοῦ λαοῦ¹⁰. Ἐξ ἄλλου, ὁ Καποδίστριας ἔγραφε στὸν ἀμερικανὸ μισσιονάριο Rufus Anderson, ὅτι «οἱ Ἕλληνες θὰ δέχονταν εὐχαρίστως σχολεῖα καὶ ἄλλα, βιβλία, εἰκόνες, καὶ τέλος κάθε τί, ποὺ δὲν θὰ τοὺς ἀποσποῦσε ἢ δὲν θὰ ὑπονόμευε τὴν πίστη τους στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἑθνους τους»¹¹. Ἐπεδίωξε, μάλιστα, νὰ λάβει δάνειο ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀμερικανικὴ

Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρεία A.B.C.F.M., ποῦ εἶχε καταρτίσει ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα γιὰ τὴν Ἑλλάδα, «γιὰ νὰ ὀργανώσει δικό του σύστημα ἐθνικῆς παιδείας». Ἡ Ἑταιρεία, βέβαια, παρὰ τὸν διατυμπανιζόμενο φιλελληνισμό της, ἀπέρριψε τὴν πρότασή του¹², διότι σκοπὸς τῆς ἦταν νὰ εἰσαγάγει τὸν Προτεσταντισμὸ στὴν Ἑλλάδα μέσω τῆς παιδείας, ὅπως καὶ ἔγινε ἄλλωστε. Ὁ Καποδίστριας, λόγω τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως καὶ τῆς διεθνοῦς θέσεως τῆς Ἑλλάδος, οὔτε νὰ ἀποκρούσει τοὺς δυτικούς μποροῦσε, οὔτε νὰ ἀρνηθεῖ τὴν προσφορὰ τους, λόγω τῆς ἐλλείψεως, ἄλλωστε, μέσων. Προσπαθοῦσε ὅμως νὰ τοὺς κρατεῖ ὑπὸ τὸν ἔλεγχό του¹³. Στὸ Ἀρχεῖο τοῦ συνεργάτου του, Ἀνδρέα Μουστοξύδη (στὴν Κέρκυρα), ἐπισημάναμε πολλὰς ἀποδείξεις γι' αὐτὴ τὴν πολιτικὴ καὶ τῶν δύο αὐτῶν Κερκυραίων.

4. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ τοῦ Καποδίστρια ἔβαινε παράλληλα πρὸς τὴν εὐρύτερη ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ του¹⁴. Παιδεία καὶ Ἐκκλησία ἦταν τὰ βασικὰ ἐνδιαφέροντά του, γιὰ τὴν πνευματικὴ συνέχεια τοῦ ἔθνους, ὅπως καὶ ἡ δικαιοσύνη, γιὰ τὴν ἐκσυγχρονισμένη ὀργάνωσή του. Φρόντισε γιὰ τὴν ἀνακαίνιση τῶν ἐρειπωμένων ἐκκλησιῶν, γιὰ τὴν μόρφωση τοῦ Κλήρου, ἰδρύοντας ἐκκλησιαστικὴ σχολὴ στὸν Πόρο¹⁵, σχεδίαζε δὲ ἀκόμη καὶ τὴν ἱδρυση «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας», καὶ συνέστησε εἰδικὸ Ὑπουργεῖο, τὴν «Γραμματεῖαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείας», πού, ὅπως ὁ ἴδιος ἐξηγοῦσε, «συνηνώθησαν δύο ὑπηρεσίαι ἀχώριστοι, καὶ πρὸς ἓνα συντρέχουσαι σκοπόν, τὴν ἠθικὴν τῶν πολιτῶν μόρφωσιν, ἣτις εἶναι ἡ βάσις τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τοῦ ἔθνους ἀνορθώσεως»¹⁶. Ὁ Καποδίστριας θεμελιώνει, ἔτσι, τὴν συνύπαρξη «Παιδείας καὶ Ἐκκλησίας» (ὅχι: Θρησκευμάτων), σὲ ἓνα Ὑπουργεῖο, γιὰ τὴν παράλληλη πολιτικὴ διακονία, δύο περιοχῶν, ποὺ παραδοσιακὰ συνδέονται μεταξὺ τους ἀδιάρρηκτα στὴ ζωὴ τοῦ Γένους.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Καποδίστρια ὡς «τοῦ πρώτου καὶ τελευταίου Κυβερνήτου, ποὺ ἀγάπησε καὶ ἐνδιεφέρθη εἰλικρινῶς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος»¹⁷ δὲν εἶναι ὑπερβολή. Πιστεύοντας στὴν ἀναγεννητικὴ ἀποστολὴ καὶ δύναμη τοῦ Κλήρου, ἐργάσθηκε γιὰ τὴν πνευματικὴ ἄνοδο καὶ τὴν σχολικὴ κατάρτισή του. Εἶναι ὁ μόνος πολιτικός μας, ὁ ὁποῖος ἐνδιεφέρθηκε εἰλικρινὰ γιὰ τὴν ἀξιοποίηση, καὶ ὅχι ἀπλῶς τὴν «δήμευση» καὶ ἀπαλλοτρίωση, τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Ἀξιοποίηση ὑπὲρ τῆς ἰδίας τῆς Ἐκκλησίας (μισθοδοσία τοῦ κλήρου καὶ συντήρηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχολείου). Ἀποπειράθηκε, ἐπίσης, νὰ καταπολεμήσει τὴν ὑπάρχουσα ἀταξία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, τὶς καταχρήσεις ὀλίγων κληρικῶν καὶ νὰ ἐπιβάλλει τὸν περιορισμὸ τοῦ κλήρου στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα του, ἀλλὰ καὶ τὴν τήρηση ἐκκλησιαστικῶν λογιστικῶν βιβλίων, χωρὶς ὅμως, στὸ τελευταῖο αὐτό, ἐπιτυχία...

5. Τὸ σημαντικότερο ὅμως μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς του, ποὺ συνιστοῦσε τὴν μεγαλύτερη πρόκληση γιὰ τοὺς δικούς μας Εὐρωπαῖστὲς καὶ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις, ἦταν ἡ προσπάθειά του νὰ ἀποκαταστήσει τὶς σχέσεις τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν πνευματικὴ της Μητέρα, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ποὺ ἦταν ἀκόμη καὶ Ἐθναρχικὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ Κέντρο¹⁸. Μὲ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐθνεγερσίας, ὅπως ἦταν φυσικὸ, διεκόπη ἡ ἐπικοινωνία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, χωρὶς -ὅμως ἡ διακοπὴ αὐτή, καθ' ὅλη τὴν διάρκειά τοῦ Ἀγῶνος, νὰ λάβει τὸν χαρακτήρα πραξικοπηματικῆς ἀνεξαρτητοποιήσεως. Τὰ δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου οὔτε ἀπορρίφθηκαν ποτέ, οὔτε καὶ λησμονήθηκαν. Ἀντίθετα ἡ Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευση, αὐτὴ ποὺ ἐξέλεξε καὶ τὸν Καποδίστρια ὡς Κυβερνήτη, διεκήρυξε: «Ἐπειδὴ πάντες ἡμεῖς [...] οὐκ ἐγνωρίσαμεν ἄλλην μητέρα, εἰμὴ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, οὔτε ἄλλον Κυριάρχην, εἰμὴ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣ καὶ ὁ μεγαλόφρων αὐτῆς Πατριάρχης Γρηγόριος πρὸ ὀλίγων χρόνων ἐθουσιάσθη ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως καὶ ὑπὲρ πατρίδος, διὰ τοῦτο οὐκ ἐφεῖται ἡμῖν ἀποσπασθῆναι ἀπ' αὐτῆς καὶ ἀποσκιρτῆσαι». Ὁ κύκλος ὅμως τῶν Διαφωτιστῶν, μὲ πρῶτο τὸν Κοραῖ, ποτισμένος ἀπὸ τὸ δυτικὸ πνεῦμα καὶ προσκολλημένος στὴν δυτικὴ ἀρχὴ τῶν ἐθνοτήτων καὶ στὶς δυτικογενεῖς προκαταλήψεις γιὰ τὸ Βυζάντιο καὶ τὴ Ῥωμηοσύνη, ἔγινε ὁ προπαγανδιστὴς τῆς αὐτονομήσεως τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Στὸ σημεῖο ὅμως αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες Εὐρωπαϊζοντες εὐθυγραμμίζονταν μὲ τὴν πολιτικὴ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων γιὰ τὸ νεότευκτο Ἑλληνικὸ Κράτος, ἀλλὰ καὶ ὅλη τὴν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή». Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ μπορεῖ νὰ συνοψισθεῖ στὰ ἀκόλουθα: λύση τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος μὲ τὴ δημιουργία μικρῶν ἐθνικῶν βαλκανικῶν κρατῶν, σὲ μόνιμη σύγκρουση ἢ ἀντίθεση μεταξὺ τους, γιὰ τὴν ἐμπόδιση κοινοῦ ἀγῶνος ἐκ μέρους των πρὸς ἀνασύστασιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ῥωμανίας/Βυζαντίου. Ὁ διαμελισμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας συνδέθηκε μὲ τὴν δικαιοδοσιακὴ συρρίκνωση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μὲ τὴ δημιουργία ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ σ' αὐτὸ βοήθησε ἡ ἐξάπλωση τοῦ ἐθνικοῦ καί, κατ' οὐσίαν ἐθνικιστικοῦ, πνεύματος στοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Οἱ Ἕλληνες θὰ ἔχουμε τὸ θλιβερὸ προνόμιο νὰ ἡγηθοῦμε τὸ 1833 σ' αὐτὴν τὴν προσπάθεια ἀποσυνθέσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐθναρχίας.

Ὁ Καποδίστριας γνώριζε καλὰ τὰ σχέδια αὐτά. Ὡς ἐνσυνείδητα -ὅμως Ῥωμῆδος- Ὁρθόδοξος, γνώριζε, ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος, ἡ διακοπὴ τοῦ δογματικοῦ καὶ κανονικοῦ δεσμοῦ τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ προκαλέσει κυριολεκτικὰ διάλυση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐλευθέρου καὶ ἀλυτρώτου. Ἐξ ἄλλου, ἦταν καὶ βαθὺς γνώστης τῆς σημασίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὸν

Ἑλληνισμὸ καὶ τὴν ὀρθόδοξη οἰκουμένη, -ὅπως ἀποδεικνύει ἡ σχετικὴ ἀλληλογραφία του. Ἄλλωστε, ἤδη τὸ 1819, εὕρισκόμενος στὴν Κέρκυρα, εἶχε ἐκδώσει ἐπώνυμα Ὑπόμνημα, ὑποστηρίζοντας τὴν ἀναβολὴ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴ θεμελίωση τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας «οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐθνότητος, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς εὐρείας καὶ ζώσης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»¹⁹. Τί ἄλλο δείχνει αὐτὸ ἀπὸ τὴν θέληση τοῦ Καποδίστρια νὰ ἀναστηθεῖ «τὸ ρωμαϊκόν», τὸ ὁποῖο συνεχιζόταν μὲ τὴν Ἑθναρχικὴ ὑπόσταση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου; Μὲ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ ὄχι τὴν Εὐρώπη συνέδεε ὁ Καποδίστριας τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν εἶναι περίεργο, λοιπόν, ὅτι ὁ Κυβερνήτης συνῆψε ἀλληλογραφία μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κωνστάντιο τὸν Α΄ (1830-1834), μὲ σκοπὸ νὰ ρυθμισθεῖ ἡ σχέση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Μητέρα Ἐκκλησία μέσα στὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως καὶ τῆς ἱστορικοκανονικῆς τάξεως. Στὴ συνάφεια δὲ αὐτὴ εἶναι ἐνδεικτικὴ τῶν προθέσεων καὶ τοῦ φρονήματος τοῦ Καποδίστρια μία πολύτιμη μαρτυρία τοῦ Κ. Οἰκονόμου, ποὺ δημοσιεύσαμε ἤδη²⁰. Ὁ Οἰκονόμος, στενὸς φίλος τοῦ Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ καὶ μετέπειτα Κυνουρίας Διονυσίου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο θὰ ἔλαβε ἀσφαλῶς τὶς σχετικὲς πληροφορίες, ἀναφέρει, ὅτι ὁ Καποδίστριας ἀνέθεσε στὸν Διονύσιο εἰδικὴ ἀποστολὴ στὴν Πόλη, γιὰ νὰ διευθετηθεῖ τὸ ταχύτερο τὸ ἐκκλησιαστικὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος, «ἵνα μὴ -ὅπως ἔλεγε (ὁ Καποδίστριας), πέσει ἡ ὑπόθεσις εἰς Φράγκων χεῖρας, καὶ τότε ἐχάθημεν»! Μέσα στὴ φράση αὐτὴ κλείνεται ἡ προφητικὴ πρόβλεψη τοῦ Καποδίστρια γιὰ τὸ βαυαρικὸ αὐτοκέφαλο καὶ τὶς ἐπιπτώσεις του στὴ ζωὴ τοῦ Ἕθνους μας, ἀλλὰ καὶ στὴν ὅλη πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ὅμως δὲν ἤθελε ἡ Εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ. Τὴν ὁμαλοποίηση τῶν σχέσεων τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν συνέχιση τῆς ἐνότητος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ, ποὺ μποροῦσε νὰ ὁδηγήσει στὴν ἀνάσταση τοῦ Βυζαντίου/Ῥωμανίας, δηλαδὴ τῆς Ὁρθόδοξης Αὐτοκρατορίας. Ἐνῶ ὁ Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ Διονύσιος ἐτοιμαζόταν γιὰ τὴν μετάβασή του στὸ Πατριαρχεῖο, οἱ δολοφονικὲς σφαῖρες ἔκοβαν τὴ ζωὴ τοῦ Κυβερνήτη καὶ ματαίωναν τοὺς σκοποὺς του. Οἱ δυνάμεις ἐκεῖνες, ποὺ τροφοδοτοῦσαν καὶ κατηύθυναν τὴν ἐναντίον του ἀντιπολίτευση, ὅπλισαν καὶ τὰ χέρια τῶν ἀφελῶν δολοφόνων του. Ὅπως, συνήθως, συμβαίνει στὴν ἱστορικὴ πορεία ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, οἱ προσωπικὲς δυσარέσκειες καὶ ἀντιθέσεις, ἐνισχυόμενες ἀπὸ τὶς ἐπιβουλὲς τῶν ξένων, μεγιστοποιοῦν τὶς ὁποιοσδήποτε ὑπερβάσεις καὶ ἀστοχίες, χάνοντας τὴ συνείδηση τῆς καθολικότητος καὶ τοῦ οὐσιώδους καὶ ἐν προκειμένῳ τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ Κυβερνήτη.

6. Τὸ τραγικὸ στὴν περίπτωση τοῦ Καποδίστρια εἶναι, ὅτι, βέβαιος γιὰ τὸν ἔθνωφελῇ χαρακτήρα τοῦ ἐπιτελουμένου ἔργου του, δὲν πίστευε, ὅτι θὰ βρεθοῦν

ἀδελφοί του Ἑλληνες, ποὺ θὰ θελήσουν νὰ τὸ καταστρέψουν: «Οἱ Ἑλληνες γράφει δὲν θὰ φθάσουν ποτὲ μέχρι τοῦ σημείου νὰ μὲ δολοφονήσουν. Θὰ σεβασθοῦν τὴν λευκὴ κεφαλὴ μου [...]. Ἄλλωστε εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ θυσιάσω τὴν ζωὴν μου διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ τὴν θυσιάσω. Ἐὰν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι θέλουν νὰ μὲ δολοφονήσουν, ἄς μὲ δολοφονήσουν. Τόσον τὸ χειρότερον δι' αὐτούς. Θὰ ἔλθῃ κάποτε ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἑλληνες θὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν τῆς θυσίας μου»²¹.

Λόγια προφητικά, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἐνδεικτικά της ὁλοκληρωτικῆς ἀφοσιώσεως τοῦ ἐρημίτη πολιτικοῦ στὴ διακονία τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Γένους. Στὶς 27 Σεπτεμβρίου 1831 ἔφυγε ἀπὸ τὸ ταπεινὸ Κυβερνεῖο τοῦ Ναυπλίου, γιὰ νὰ λειτουργηθεῖ, ὅπως ἔκανε σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, ὡς πιστὸς Ὁρθόδοξος. Τὸ γεγονός, ὅτι τὰ φονικὰ βόλια τὸν βρῆκαν λίγο μετὰ τὶς 6.30 τὸ πρωί, δὲν πρέπει νὰ μείνει ἀπαρατήρητο. Δὲν ἦταν ὁ πολιτικὸς τῶν δοξολογιῶν καὶ τῶν πανηγύρεων. Ἦταν ἕνας Ῥωμῆος, ὅπως ὅλος ὁ ἀπλὸς καὶ εὐσεβὴς Λαός, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ὁποίου ἀνάλωνε τὴ ζωὴ του. Καὶ γι' αὐτὸ μαζὶ μὲ τὸ λαὸ ἀπὸ τὸν Ὁρθρο συμμετεῖχε στὴ σύναξη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Ἡ δολοφονία του ἀνέκοψε τὴν πορεία τοῦ Ἑθνους γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσή του μέσα στὰ ὅρια τῆς ἐλληνορθόδοξης παραδόσεώς του. Ἐπηρέασε ὅμως δυσμενῶς τὴν πορεία καὶ -ὅλης τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολῆς, ἀνατρέποντας τὰ σχέδια γιὰ τὴν ῥωμαϊκὴ ἀποκατάστασή της.

Ὁ πιστὸς φίλος του Καποδίστρια Ἐϋνάρδος μπόρεσε νὰ συνειδητοποιήσει πολὺ ἐνωρὶς τὴ σημασία τῆς δολοφονίας τοῦ ἀληθινοῦ Πατέρα τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος: «Ὁ θάνατος τοῦ Κυβερνήτου -ἔγραφε-εἶναι συμφορὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι δυστύχημα δι' ὅλην τὴν Εὐρώπην [...]. Τὸ λέγω μὲ διπλὴν θλίψιν: ὁ κακοῦργος, ὅστις ἐδολοφόνησε τὸν κόμητα Καποδίστρια, ἐδολοφόνησε τὴν πατρίδα του». Τὸ εἶπαμε ὅμως παραπάνω: Τὸ δολοφονικὸ χέρι κατευθυνόταν ἀπὸ τὶς δυνάμεις ἐκεῖνες, ποὺ ἐνήργησαν στὴ δολοφονία, ὡς ἠθικοὶ αὐτουργοί, πραγματοποιώντας ἔτσι τὸν σκοπὸ τους: τὴν ἀνακοπὴ καὶ ἀνατροπὴ ἐνὸς μεγάλου πατριωτικοῦ ἔργου, ποὺ ἐρχόταν σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ συμφέροντά τους.

* Βλ. π. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, Ὁ «Εὐρωπαῖστής» Καποδίστριας, Ἑρμηνευτικὴ προσέγγιση, στὸ: Ἑλληνισμὸς Μαχόμενος, Ἀθήνα 1995, σ. 69-84.

1. Α. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, Ἀθῆναι, 1841, τόμ. Α', σ. 102.

2. Στὸ ἴδιο, σ. 135, 137 κ.ἄ.

3. Βλ. Ε. Γ. Πρωτοψάλτη, Ὁ Καποδίστριας ὡς θρησκευτικὴ προσωπικότης, περιοδ. ΑΝΑΠΛΑΣΕ, ἀρ. 248, Δεκέμβριος 1976, σ. 3.

4. Ἑλ. Κούκκου, Ἰωάννης Καποδίστριας, Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀγωνιστής, περιοδ.

ΑΝΑΠΛΑΣΕ, π.π., σ. 10.

5. Κατὰ τὴν ἔρευνα, ποὺ κάμναμε ἐκεῖ, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1982, συγκεντρώσαμε ἓνα ἀριθμὸ σχετικῶν ἐγγράφων, ποὺ ἔχουμε παρουσιάσει καὶ παρουσιάζουμε σὲ διάφορες εὐκαιρίες.

6. Βλ. Παν. Γ. Κρητικοῦ, Ὁ Ἰω. Καποδίστριας τέκτων κανονικός, Ὁ Ἑρανιστὴς 3 (1965), σ. 124-144.

7. Ν. Ἰ. Φιλιπποπούλου, Ἑλληνικὸς Ἀντιμασσονισμός, Ἀθῆναι 1972, σ. 14.

8. Ἐ. Πρωτοψάλτη, π.π., σ. 4.

9. Γρ. Korck ἀπὸ 20.11.1829 στὴν Church Missionary Society τοῦ Λονδίνου, στοῦ Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, Τὸ ζήτημα τῆς Μεταφράσεως τῆς Ἀγ. Γραφῆς εἰς τὴν Νεοελληνικὴν, κατὰ τὸν 10^ο αἰῶνα, Ἀθῆναι 2004, σ.397.

10. Στὸ ἴδιο.

11. James F. Clarke, Bible Societies; American missionaries and the national revival of Bulgaria, N. York 1971, σ.232.

12. Στὸ ἴδιο.

13. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, Τὸ ζήτημα τῆς Μεταφράσεως τῆς Ἀγ. Γραφῆς εἰς τὴν Νεοελληνικὴν, κατὰ τὸν 10^ο αἰῶνα, Ἀθῆναι 2004, σ.399 ἔ. Πρβλ. τοῦ Ἰδίου, Παράδοση καὶ ἀλλοτρίωση, Ἀθήνα 2001, σ. 279 ἔ.

14. Βλ. Ἀ. Γερομίχαλου, Ἱδρυσις καὶ Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στὴν ΕΕΘ-ΣΠΘ, ἀρ. 11 (1967), σ. 346 ἔ.ἔ. Ἐ. Κωνσταντινίδου, Ἰω. Καποδίστριας καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ του πολιτικὴ, Ἀθῆναι 1977. Charles A Frazee, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Ἑλληνικὴ Ἀνεξαρτησία, 1821-1852. Ἀθήνα 1987, σ. 97 ἔ.ἔ.

15. Βλ. Ἰ. Κωνσταντινίδου, Ἰω. Καποδίστριας θεμελιωτὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως, ΑΝΑΠΛΑΣΕ, -π.π., σ. 20-24.

16. Γεν. Ἐφημ. τῆς Ἑλλάδος, 1829, ἀρ. 73, 74.

17. ΑΝΑΠΛΑΣΕ, π.π., σ. 1.

18. Γιὰ τὰ παρακάτω βλ. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, Τὸ Ἑλλαδικὸ Αὐτοκέφαλο. Προϋποθέσεις καὶ συνέπειες, στὸ: Παράδοση καὶ Ἀλλοτρίωση, π. π., σ. 227 ἔ.ἔ.

19. Χρ. Παπαδοπούλου, Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ Μεγάλη

Ἐπανάστασις τοῦ 1821, ΘΕΟΛΟΓΙΑ, ΚΑ΄ (1950), σ.316.

20. Κων. Οἰκονόμος πρὸς Τιτῶφ (στὸν τιμητικὸν Τόμο τοῦ καθηγ. Κων. Μπόνη (Φίλια... Θεσσαλονίκη 1989, σ. 355-383. Βλ. Ἑλληνισμὸς Μαχόμενος, π. π., σ. 189-225.

21.Ἐπιστολαί, π.π., τ.Δ΄, σ.300 ἔ.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔπαυσαν νὰ ὁμολογοῦν τὴν πιστότητά τους στὴν ὀρθόδοξη πίστη τους, δὲν σταμάτησαν ποτὲ νὰ ὁμιλοῦν τὴν γλῶσσα τῶν πατέρων τους, τὴν ἑλληνική, καὶ παρέμειναν ἀκλόνητοι ὑπὸ τὴν πνευματικὴ ἢ κοσμικὴ δικαιοδοσίᾳ τῆς ἐκκλησίας τους, σὲ ὁποιοδήποτε μέρος τῆς τουρκοκρατούμενης πατρίδας τους καὶ ἂν εὕρισκονταν.